

Коломієць Оксана Духовна спадкоємність поколінь на прикладі вивчення особистого родоводу, родинних традицій // Zrównoważony rozwój - Debiut naukowy 2011 / redakcja naukowa Teresa Jemczura, Henryk Kretek. – Racibórz, 2012. – С. 260-268.

Оксана Коломієць

ДУХОВНА СПАДКОЄМНІСТЬ ПОКОЛІНЬ НА ПРИКЛАДІ ВИВЧЕННЯ ОСОБИСТОГО РОДОВОДУ, РОДИННИХ ТРАДИЦІЙ

Вступ

Вивчення сучасної соціокультурної ситуації та наукових джерел дозволило мені дійти висновку, що сталий розвиток регіонів і країн постає одним із головних критеріїв їх соціально-економічного розвитку. При цьому термін «сталий розвиток» є досить дискусійним, у різні роки він визначався по-різному. У 1980-ті рр. Г. Дейлі логічно тлумачить термін «сталий розвиток» як означення гармонійного, збалансованого, безконфліктного прогресу всієї земної цивілізації, груп країн (регіонів, субрегіонів), а також окремо взятих країн нашої планети за науково обґрунтованими планами (методами системного підходу), коли в процесі неухильного інноваційного інтенсивного (а не екстенсивного) економічного розвитку країн одночасно позитивно вирішується комплекс питань щодо збереження довкілля, ліквідації експлуатації, бідності та дискримінації як кожної окремо взятої людини, так і цілих народів чи груп населення, у тому числі за етнічними, расовими чи статевими ознаками.

У 1980-х рр. почали говорити про *екорозвиток*, розвиток без руйнування, необхідність стійкого розвитку екосистем. «Всесвітня стратегія охорони природи» (ВСОП), прийнята в 1980 р. за ініціативою ЮНЕП, Міжнародного союзу охорони природи (МСОП) і Всесвітнього фонду дикої природи, вперше в міжнародному документі містила згадку стійкого розвитку.

У 1987 році в доповіді «Наше спільне майбутнє» Міжнародна комісія з навколишнього середовища і розвитку (МKNCP) під головуванням экс-прем'єра Норвегії Г. Х. Брундланд приділила основну увагу необхідності «сталого розвитку» як розвитку, що забезпечує потреби нинішнього покоління без завдання шкоди можливості майбутнього покоління задовольнити свої власні потреби. Це формулювання поняття «сталий розвиток» зараз широко використовується як базове в багатьох країнах. Крім того, дослідниця стверджувала, що основна ідея людських суспільств має полягати в активізації пошуку кращого життя, добробуту ¹.

¹ Білорус О. Г. Глобальна перспектива і сталий розвиток: (Системні маркетинг. досл.) / О. Г. Білорус, Ю. М. Мацейко. – К.: МАУП, 2005. – 492 с.: іл. – С. 474-491.

У 1990-ті рр. термін «сталий розвиток» на конференції в Ріо-де-Жанейро (1992 рік) у рамках прийняття «Порядку денного на ХХІ століття» визначався як «розвиток, що задовольняє потреби теперішнього часу, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби». Ця конференція розглядала навколишнє середовище і соціально-економічний розвиток як взаємопов'язані і взаємозалежні області. Всі наступні визначення поняття за основу брали саме це тлумачення сталого розвитку.

На початок ХХІ ст. ідеї сталого розвитку пов'язують насамперед з економічним та екологічним аспектами, надаючи *соціальній складовій*, на мою думку, менше уваги, ніж потрібно. Це й зумовило написання роботи, що присвячена обґрунтуванню положення про духовну єдність поколінь як обов'язкову складову сталого розвитку сучасного демократичного суспільства. Крім того, *завданням* роботи є аналіз основних компонентів духовності крізь призму вивчення особистого родоводу, родинних традицій.

Соціальна складова стійкості розвитку

Соціальна складова стійкості розвитку орієнтована на людину і спрямована на збереження стабільності соціальних і культурних систем, у тому числі на скорочення числа руйнівних конфліктів між людьми. Важливим аспектом цього підходу є справедливий розподіл благ. Бажано також збереження культурного капіталу і різноманіття в глобальних масштабах, а також більш повне використання практики стійкого розвитку, наявної в невідоміючих культурах. Для досягнення стійкості розвитку сучасному суспільству доведеться створити більш ефективну систему ухвалення рішень, що враховує історичний досвід і заохочує плюралізм. Важливо досягнення не тільки внутрішньої-, а й міжпоколінної справедливості. У рамках концепції людського розвитку людина є не об'єктом, а суб'єктом розвитку. Спираючись на розширення варіантів вибору людини як головну цінність, концепція сталого розвитку передбачає, що людина повинна брати участь у процесах, які формують сферу його життєдіяльності, сприяти прийняттю й реалізації рішень, контролювати їх виконання.

Вагомим аспектом у соціальній складовій сталого розвитку є духовна спадкоємність поколінь та її дотримання.

Родина, дорога родина!
Що може бути краще в світі цім?
Чим більше дорожить людина
За батьківський і материнський дім?
Що може бути краще за вечерю в домі
За батьківським, міцним столом,
Де в шумнім гомоні і в кожному слові
Все сповнене любов'ю, а не злом ?
Де можна більше зачерпнуть любові?
Де взяти більше доброти?
Як в материнськiм ніжнiм слові,
Як з батька щедрої руки. (О. Коломісць)

Життя кожної людини складається зі спілкування з тими, хто її оточує. Корені кожного починаються з батьківської оселі, звідки ми беремо у спадок усе найкраще – мамину пісню, чистоту мови, любов до отчого краю, святе ставлення до хліба, родових традицій і обрядів. Хоч куди людину не закинула б доля, ми неодмінно, нехай хоч у спогадах, повертаємося до незрадливого вогника – батьківської, маминої світлиці.

Династія педагогів

Нашу родину можна назвати династією педагогів, яка складається з **двох поколінь**. Моя мама – педагог із більш як 30-літнім стажем. 23 роки була директором школи, вона відмінник освіти України. Її школа завжди була в числі передових у районі. Скільки семінарів районних, обласних було на базі її школи. Все, що вона відчувала чи переживала, обговорювала в сім'ї, де ми, діти, батько, її підтримували, давали поради. Вона багато відвідала шкіл України, де спілкувалася зі своїми колегами. Скільки книг вона перечитала (це було її хобі)! У нас велика, багата бібліотека, бо мама намагалася придбати всі рідкісні підписні видання. Це книги про видатних педагогів і їхні твори (А. Макаренка, В. Сухомлинського, К. Ушинського, Я. Корчака, Й. Песталоцці та інші.) Кажуть, що треба знати, що читати. Моїм же вибором книги керувала мама – Коломієць Людмила Федорівна. І саме її авторитет допоміг мені у виборі професії.

Так, я вирішила стати вчителем!
Учитель... це і батько, і мати, і друг.
Хто може дати найщирішу пораду?
Хто поведе в Країну Знань?
Це він – учитель. (О. Коломієць)

Роль учителя у вихованні, становленні людини – неоціненна. Вчитель не тільки вчить. Він наставляє, виховує, творить. Як будівельник будує дім, так учитель будує Людину. Правда, результату чекати вчителеві довше, ніж будівельнику.

Та й вирости ми з братом, можна сказати, у школі. Ще з дошкільного віку ми уже були в школі на ранках, конкурсах, вечорах. Я пам'ятаю, як у нашій школі відзначали 90-літній ювілей із дня народження великого педагога нашого часу В. Сухомлинського. Готувалися учні і вчителі. Учні розповідали оповідання Василя Олександровича з його книги «Гаряча квітка». Всі оповідання мені дуже сподобалися, бо в них розкривалася душа людська, прекрасна, всеохоплююча, і герої цих оповідань дійсно були з гарячими серцями.

Та найбільше вразила мене розповідь про Павлиську школу радості, в якій директором був В. Сухомлинський. У цій школі була атмосфера взаєморозуміння, взаємодопомоги, радості між учителями та учнями. В. Сухомлинський виховував своїх учнів добром і ласкою.

Найбільше мені сподобалося, як уперше В. Сухомлинський прийшов до школи вчителювати. Хтось із учнів на ювілеї зачитав уривок із повісті І. Цюпи «Добро-творець» (про «прийом» учнями на першому уроці «зеленого учителя»).

Потім В. Сухомлинський напише працю «Серце віддаю дітям», яка витримала 26 видань 23 мовами світу і стала настільною книгою багатьох поколінь учителів-педагогів, учителів-психологів, учителів-методистів і широкого кола людей.

Готуючись до навчання на історичному факультеті з педагогічним нахилом, я перечитала кілька книг про педагогів світового рівня з нашої сімейної бібліотеки, про яких багато чула від батьків і раніше, і дійшла висновку, що всі великі педагоги були гуманістами. Це надзвичайно щирі, щедрі, добрі, безкорисливі люди. Наприклад, швейцарський педагог XVIII ст. Й. Песталоцці стверджував, що школа для дітей має бути сім'єю. Тільки батьківське ставлення вчителя до учнів може забезпечити успіх. Його вихованці так і звали його «батьком».

Одна з учениць згадувала, як Й. Песталоцці, уже в літньому віці, приходив до класу з сумкою всіляких ласощів. Ті, що добре відповідали на уроці, одержували з його сумки гостинець. А одного разу відповідь учениці так йому сподобалась, що він висипав на парту все, що приніс у своїй сумці.

А ось радянський педагог 20 – 30-х років ХХ століття Антон Семенович Макаренко здійснив, можна сказати, громадянський подвиг. Очоливши колонію для малолітніх, куди потрапили безпритульні діти, які вирости на вулиці і набрались її «законів»: хуліганства, крадіжок, брутальності, безцеремонності, – він виховав із них справжніх громадян, а це, на мою думку, було зробити нелегко.

Вразила доля польського педагога і лікаря Януша Корчака. Під час II Світової війни він був вихователем сирітського будинку у Варшаві. Гітлерівці наказали спалити 200 дітей у концентраційному таборі Треблінка. Коли Янушу Корчаку запропонували вибрати життя без дітей або смерть разом із дітьми, то він вибрав друге, він вибрав смерть. Герой пішов разом із дітьми, заспокоюючи їх, турбуючись, щоб у їхні серця не проник страх приходу смерті.

Назви його книг «Як любити дітей», «Право дитини на повагу» говорять самі за себе. Януш Корчак у своїй праці «Коли я знову стану маленьким» показав, що більше схиляється до розвитку природних нахилів дитини. Його мета: не руйнувати те, що закладено в генах, а розвивати. Такої думки дотримувався і російський педагог українського походження Костянтин Ушинський. Він відстоював думку, що дитина для максимально повного розвитку повинна навчатися рідною мовою; захищав права української мови у книзі «Рідне слово».

Співзвучний своїми поглядами і переконаннями чеський педагог XVII ст. Ян Амос Коменський, один із засновників сучасної педагогіки, автор «Великої дидактики», в якій він писав: «Куди не тягнуть здібності, туди не штовхай. Боротися з натурою – марна справа»². А в «Законах добре організованої школи» писав: «Учителі мають турбуватися про те, щоб бути для учнів в їжі та одязі взірцем простоти і працелюбства, в поведінці – скромності і вихованості, в промовах – мистецтва бесіди і мовчання, словом, бути взірцем розсудливості в приватному і громадському житті»³.

Такими взірцями для мене були, насамперед, мої рідні. Разом із мамою ми їздили на екскурсії, які вона організовувала для учнів школи. Це Канів, Моринці, Кирилівка – Шевченкові міста. Це Одеса та Львів зі своїми неперевершеними оперними театрами. Це Софіївка – шедевр паркової архітектури. Це музеї Києва, Ужгорода, Житомира. Це Карпати – край смерек і ялин. Мама навчала любити й поважати українську мову й культуру, не дарма ж вона була вчителькою української мови та літератури. Усі свята в домі проходили в національному дусі, з дотриманням традицій українського народу.

Найбільше обрядів і традицій пов'язано з народно-релігійними святами й хліборобським календарем.

У романі І. Багряного «Тигролови» показано, як українці, що змушені були покинути Батьківщину й оселитися на Далекому Сході, зберігали не лише одяг, рушники, а й спосіб життя, звичаї та традиції, мову, усну народну творчість. На Різдво уся сім'я обов'язково намагалася зібратися вдома, співалися колядки та щедрівки, а на свято Василя ще й посипали. Свято Василя ми, зазвичай, відзначаємо з особливим піднесенням, і в нас на це є вагома причина – тата мого звали ж Василь. Знали б Ви, як приємно бачити тата, коли його очі сяють. Чому сяють? Тому що ще не було жодного такого свята, щоб учні його не привітали (мабуть, відчують, як він їх любить).

Кіноповість О. Довженка «Україна в огні» розпочинається зворушливою картиною: «У садочку біля чистої хатини, серед квітів, бджіл, дітвори та домашнього

² Коменський Ян Амос. Вибрані педагогічні твори. – М., 1955. – С.195.

³ Коменський Ян Амос. Вибрані педагогічні твори. – М., 1955. – С. 601.

птаства, за столом у тихий літній день сиділа... родина... Лавріна Запорожця і тихо співала «Ой піду я до роду гуляти». Сім'я – першооснова будь-якого суспільства, тому все добре і погане йде саме від неї. Здавна в нашого народу виробилися певні традиції, існувала навіть родинна педагогіка, яку відобразили у своїх творах багато українських письменників.

Найперша засада – це виховання дітей працею. Остап Вишня згадував, що вік дітей визначали раніше не за роками, а за тим, що вони вміли робити чи яку роботу їм уже можна було доручати: пасти гусей, корів, коней, жати чи в'язати, – я впевнена, що мама і це враховувала у моєму вихованні. Часто, коли я просила допомоги у правильному виборі напряму моєї позашкільної діяльності, мама наводила мені у приклад байку Г. Сковороди «Бджола та шершень». І врешті-решт, я завжди робила правильний вибір, адже моїми радниками були видатний філософ і вмілий педагог. До речі, коли я обирала собі професію, ця байка знову ж таки певною мірою допомогла мені у виборі.

Тато, вчитель трудового навчання, віддав школі і дітям 25 років свого життя. У нього золоті руки. Чи є в школі хоч одна саморобна річ, до якої не торкалися його руки. Музей-хата зроблена його руками: це і піч, і лавки, і плетені паркани – це все досконале, прекрасне. Його учні зі своїми виробами часто виборювали призові місця в районі, області. Дуже доречним є твір О. Коломійця «Дикий ангел» (про нього я знову ж таки почула від мами – вона радила прочитати). У ньому розповідається про родинні традиції в сучасній сім'ї. Батько дбає насамперед, щоб його діти були працьовитими, вміли чесно заробляти гроші й ощадливо ними розпоряджатися. Йому не байдуже те, що думатимуть люди про його сина, який підписав проект будівництва житлового будинку у несприятливому для цього місці. Так і мій тато активно залучає мене до роботи по господарству.

Пам'ятаю, коли була ще маленькою (років 5-6) ми з ним садили город, а мені ж, як і будь-якій іншій дитині, хотілося бігти на вулицю, до друзів, та тато розповідав різні історії зі свого дитинства, розповідав про мою бабусю (1929 – 2008) – вона була малоосвіченою, але задатки до навчання мала. Бабуся сама навчилася шити на машинці, а згодом навчила цьому і сусідських дівчаток, до неї за порадою приходили навіть дорослі жінки, які теж мали бажання освоїти цю справу.

Не оминув тато у своїй розповіді і прапрадідуся Андрія Трохимовича Осадчого (1830/40р. – ...), який служив у пана, був його охоронцем і кучером. Але мав він перед паном заслугу – змайстрував йому своїми руками таку карету, за яку отримав земельний наділ і незалежність від нього для себе і своєї сім'ї. На мою думку, більша його заслуга полягала в іншому – своє вміння працювати з деревом він передавав усім охочим, що певною мірою позначилось на розвитку цього ремесла на моїй «маленькій» Батьківщині.

Моя рідна тітка і хрещена (з татового боку) теж, як і тато, пропрацювала вчительською початкових класів 25 років, але не поспішає на пенсію. Як вона розповідає, бути вчителькою – це була її дитяча мрія, з першого класу. 10 років вагань – і все ж, Галина Василівна Лоскучерява – студентка педагогічного факультету Кам'янець-Подільського університету.

Пов'язала своє життя з викладацькою діяльністю і тьотя з маминого боку – Світлана Василівна П'ясецька-Устич. Нині вона є викладачем Ужгородського національного університету на кафедрі економічної теорії.

Багато розмов у нашій сім'ї ведеться про дідуся, Василя Пилиповича П'ясецького, вчителя за професією, що згодом очолив колгосп. Він підняв село у 70-80-ті рр. Його колгосп став «мільйонером». Дуже багато зробив для людей і

держави. За колгоспні кошти та за його керівництва було збудовано будинок культури, свинокомплекс, лазню, асфальтні дороги, а головне – приміщення нової школи. Про нього наш письменник Г. Шкляр написав книгу «Син землі – землі господар», яка була поширена в районі та подарована в шкільну бібліотеку.

А яким же славним учителем могла стати моя бабуся, Віра Іванівна Рибак. Після школи вона намагалася продовжити навчання у Вчительському інституті міста Бердичева, але це був складний повоєнний час – бабуся повернулася додому після вступу ні з чим. Після невдалого вступу вона працювала 2 роки піонервожатою, з радістю згадує моменти, коли їй доводилось заміняти вчителів і проводити уроки. Вона любила дітей, а вони їй, тому, коли з педагогічною діяльністю не склалося, бабуся отримала медичну освіту і все своє життя пропрацювала у лікарні медсестрою в дитячій консультації. Дарма, що вона так і не змогла стати педагогом за професією, вона засвоїла яскраві уроки такого непростого життя. Коли потрібна думка чи порада мудрої людини, вся моя сім'я завжди звертається, насамперед, саме до неї.

Рід наш багатий на традиції, свята й обряди, прекрасний духовністю, оскільки з найдавніших часів наші пращури відбирали найцінніші надбання, збагачуючи їх, і бережливо передавали той келих мудрості і здоров'я нації з покоління до покоління. Українці (а моя сім'я до 7 коліна корінні українці) вміли відчувати природу, черпати здоров'я, силу й красу з її лона. Всі творчі сили людини були спрямовані на зміцнення сім'ї, свого роду.

Як на мене, хоч би яким важким було повсякдення, саме за допомогою народних і родинних традицій народ самоочищався, возвеличувався і налаштовувався на оптимістичну хвилю. У святковій структурі якнайдовше зберігається етнічне коріння нації, від якого постійно відгалужуються усе нові й нові пагігні самооновлення, а отже і самозбереження.

Мені з дитинства розповідали про нашу родину. Спочатку я слухала цікаві розповіді бабусь (вони виховували мене в дошкільному віці). Я багато знаю про їхніх батьків, дідусів та бабусь. Про нелегке життя у воєнний час, хоча сприймалося воно у тому віці не так, як би це відчувала зараз. Виховували моїх бабусь їхні бабусі – тому «знала» я і людей того покоління. З плином часу я таки починала розуміти, як важливо знати ту інформацію, що мені розповідали мої «перші вихователі». Адже у процесі історичного розвитку сім'я як основна ланка суспільної і соціальної організації людей постійно набувала певного досвіду адаптації в природно-матеріальних умовах і у формуванні духовного світу. Останній значною мірою матеріалізувався в морально-етичній, фольклорній, господарській і побутовій культурі народу, що забезпечувало творення родинних виховних традицій, звичаїв, які є найстійкішими елементами виховних етнопедагогічних систем. Родинні традиції, звичаї та обряди найліпше відображали досвід виховання дітей кожного народу. Розвиненість тривалих родинно-сімейних, побутових і культурних традицій свідчить про високий рівень формування етносу, національності. І як же прикро, скільки ж ще можна було б дізнатися, коли б залишалися живими наші рідні ще тоді, коли ми вже усвідомлюємо потребу оволодіння тією інформацією, яку мали їхні світлі голови. Таким чином, дуже важливу роль відіграє духовний розвиток народу, дотримання спадкоємних поколінь не тільки для окремого роду, а на його прикладі – для сталого розвитку держави.

Усе сімейне життя в минулому супроводжувалося різноманітними обрядами та ритуалами, котрі в образно-символічній формі означали певні етапи життя людини й окремі стадії розвитку сім'ї. Це дає усвідомлення часу, його плинності. Людина напівсвідомо відчуває рух часу і своє місце в ньому. Він матеріалізується лише через

подібні сімейні свята, родинні події. Людина може сприймати тільки матеріалізовані події, а час матеріалізується у святі.

Як бачимо, традиції, звичаї та обряди – це та висока поезія, без якої душа дитини не може повноцінно сформуватися, розкритися, дати багаті плоди добра, людинолюбства, розуміння складних проблем людського суспільства. У дитинстві й підлітковому віці діти сприймають багато народних традицій ще не усвідомлено, в ігровій діяльності, що сприяє легкості й безпосередності їх засвоєння. В цьому й полягає особлива роль народних традицій, за допомогою яких значною мірою формується особистість людини. Це водночас є змістом, умовою і формою як національного, так і загальнолюдського виховання. Адже особливості національного виховання можна передати лише змістом і засобами національного, що надає оригінальності й неповторності у формуванні особистості дитини, тому вагомим є вивчення історії роду, родинних традицій для кожної людини.

Хотілося б, щоб сучасні сім'ї не цуралися родинної педагогіки, дотримувалися народних звичаїв і традицій, освячених віками.

Отож, оскільки я виховувалася у родині педагогів, де шанували національні традиції та враховувалися у вихованні праці видатних педагогів, і сама, як майбутній педагог, хочу поділитися думкою, яким би я хотіла бачити свого вчителя.

По-перше, він повинен розуміти учня, а не поспіхом видавати накази, наприклад: «Не слухайте такої музики!» або «Ця книга – не для вас!», чи «Ти робитимеш, як я сказав! Зрозумів?!» тощо.

По-друге, я хочу, щоб мій учитель умів пожартувати чи посперечатися зі мною, сказати так про мої недоліки, щоб я не образилась, а хотіла б позбутися їх.

По-третє, вчитель повинен бути всезнайкою, або, як кажуть нині учні, «ходячою енциклопедією».

По-четверте, справжній вчитель повинен бути психологом і вловлювати потік думок сучасних учнів.

А ще я хочу, щоб учитель на селі і в місті був взірцем і, як згадує моя бабуса, за всіх часів, найшанованішою людиною. А для цього суспільству потрібно поставитися до вчителя з належною увагою: і матеріальною, і духовною, і правовою.

Сучасна педагогічна наука виходить з положення про те, що виховання дитини – це не лише цілеспрямоване і планомірне формування її світогляду, переконань і почуттів, волі і характеру, потреб і здібностей, а й адаптація до соціального середовища, її соціалізація. Важливим чинником названого процесу має стати родинна педагогіка, яка еволюційним шляхом виробила оригінальні форми і методи впливу на юну особистість. Уся суть родинної педагогіки спрямована на підготовку дітей до самостійного життя, їхню адаптацію до природного й суспільного довкілля. Родинно-національні та соціально-побутові традиції забезпечують зв'язок поколінь, засвоєння і збереження скарбів українського народу, впливають на розвиток і соціальну спрямованість дитини в сім'ї та соціальному середовищі. Саме тому особливо актуальним є єдність родинно-шкільного, національного виховання на основі відродження традицій української етнопедагогіки та досягнень вітчизняної й світової педагогіки і формування на цій основі педагогічної культури батьків як перших вихователів.

Із цього приводу К. Д. Ушинський зазначав: "Мистецтво виховання має ту особливість, що майже всім воно здається справою знайомою й зрозумілою, а декому навіть справою легкою – і тим зрозумілішим і легшим здається воно, чим менше людина з ним обізнана – теоретично чи практично. Майже всі визнають, що виховання вимагає терпіння, дехто вважає, що для цього потрібні вроджена здібність і вміння,

тобто навички, але дуже мало хто прийшов до переконання, що, окрім терпіння, вродженої здібності та навичок, потрібні ще й спеціальні знання"⁴. Продовжуючи К. Д. Ушинського, відомий вітчизняний педагог В. О. Сухомлинський писав: "Батьківська педагогіка – це, на мій погляд, педагогічна освіта батьків і матерів, освіта тих, кому завтра бути батьками й матерями"⁵.

За висновком В. О. Сухомлинського, у наші дні немає важливішого у сфері виховання завдання, ніж навчити батька та матір виховувати своїх дітей, прищепити їм високу педагогічну культуру. "Без турбот про педагогічну культуру батьків, – писав він, – неможливо розв'язати жодного завдання, що стосується навчання та виховання. Батьківська педагогіка, тобто елементарне коло знань матері та батька про те, як істота, що народилася від людини, стає людиною, – це фундамент, основа всієї педагогічної теорії та практики". І закликав, звертаючись до вчителів: "Учіть батьків мистецтва виховання як найблагороднішої, найлюдянішої, найвищої творчості, як виконання високого громадського обов'язку".

Велич і красу родини в народі підносять аж до небес, як ознаку особливого авторитету й ролі в житті кожної людини. Повне щастя без сім'ї, без домашнього затишку не мислиме.

Звичайно, увага і повага до сім'ї, до роду не приходять самі по собі. Їх треба виховувати. Це якраз і є той природний, надійний шлях, яким дитина змалку усвідомлює свою приналежність до родини, роду, а через них – до рідного народу, української нації.

Діти зміцнюють сім'ю. Вони прикрашають життя і дарують радість, продовжують людський рід і передають родинну духовну естафету від покоління до покоління. У народній педагогіці знаходимо: «Шануй і поважай бабусю і дідуся. Вони дали життя мамі і твоєму татові. Вони ночей не спали біля твоєї колиски. Пам'ятай, що сонце осяє твій радісний ранок. Для них сонце – на вечірньому крузі. Ніколи не забувай свою рідну домівку». Воістину святі слова, і всі батьки щиро вірять, що їхні діти ніколи-ніколи не стануть на шлях перекотиполя, що колись було українкою. Про це в народі розповідають таку казку:

"У полі росла українка. Поряд з нею – мама і тато, бабуся і дідусь, прабабуся, прадідусь. Вночі біг вовчик, зачепив українку, вирвав її з ґрунту. Більше вона не могла пити водичку, живитися. Припекло сонечко і висушило українку. Подув вітер – і покотив її полем. Капали сльози з її очей, боляче було відриватися від свого роду. Зачепилась вона за стареньке дерево, а на ранок подув вітер з іншого боку, знову покотив її через поле. І стала вона перекотиполем".

Так і людина, як і рослина, не може жити без правічного ґрунту. Вирвана з рідного місця, вона почне всихати, перероджуватися на перекотиполе. Без зв'язку з ріднею людина стає безпорадна. Вона завжди стояла і стоятиме біля витоків людського життя і щастя, додаватиме сили й відваги, оберігатиме від напастей, хвороб душі і тіла, вчитиме шанувати людей, їх працю, їх мудрість, святою молитвою звучатиме в її устах велике і величне слово – РОДИНА.

Національна традиція, її трансформація в сьогоденні і майбутньому стає важливим чинником поступу нашої педагогіки. Неважко помітити, що і в світовій педагогіці ця думка знаходить усе більше прихильників. Людство прямує до

⁴ Ушинський К. Д. Про сімейне виховання. – К., 1974. – С.117.

⁵ Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. – К., 1978. – С. 23.

зближення інтересів, до взаємодії в розвитку й виживанні, і водночас жоден народ не бажає втратити найліпших якостей і прикмет своєї самобутності, неповторності.

Традиції, звичаї та обряди – це та наша спільна історія, яка живить і єднає нас. І ми сьогодні з усією відповідальністю маємо ставитися до формування високого національного ідеалу, гуманістичного за своїм спрямуванням і змістом, розмаїтого й багатого на форми та способи його вираження.

Висновки

На мою думку, усвідомлення важливості духовного розвитку народу, дотримання спадкоємності поколінь, вивчення бодай кожним третім історії свого роду, своїх родинних традицій відіграє значну роль у сталому розвитку держави. Нехай це лише соціальна складова стійкості розвитку, але її не можна відкидати чи надавати їй меншої уваги, ніж, наприклад, екологічній. Якою буде екологічна ситуація в країні прямо залежить від соціального чинника. Нині ми знаходимося на тому етапі, коли Земля значною мірою забруднюється через людський чинник, а запобігти цьому допоможе правильне виховання, насамперед – сімейне, з перших років життя.

Мене ж з колиски виховували на любові до України й української мови, на повазі до вчителя та його праці. Тому це відіграло неабияку роль у моєму виборі професії – недарма ж я навчаюся на славному історичному факультеті Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Вчитель – найблагородніша професія. І доки житимуть такі вчителі – наставники, як моя мама, тато, як мої улюблені шкільні вчителі, чудові викладачі нашого університету, людство буде захищене від жорстокості, грубості, насилля. Адже ж відомо: «Світ тримається на любові».

Бібліографія

1. Білорус О. Г. Глобальна перспектива і сталий розвиток: (Системні маркетинг. дослід.) / О. Г. Білорус, Ю. М. Мацейко. – К.: МАУП, 2005. – 492 с.: іл. – Бібліогр.: С. 474–491.
2. Коменський Ян Амос. Вибрані педагогічні твори. – М., 1955. – 649 с.
3. Концепція національного виховання // Рідна школа. – 1995. – № 6.
4. Кузь В. Материнська школа: Виховання в родині // Педагогіка і психологія. – 1995. – № 4.
5. Основи національного виховання / За ред. Г. Кузя. – К., 1994.
6. Програма дій «Порядок денний на XXI століття»: Ухвалена конференцією ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (Саміт «Планета Земля», 1992 р.): Пер. з англ. – 2-ге вид. – К.: Інтелсфера, 2000. – 360 с.
7. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. – К., 1978.
8. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. – К., 1969. – 232 с.
9. Ушинський К. Д. Про сімейне виховання. – К., 1974. – 211 с.

